

Izgubljeni sin i milosrdni otac*

(Lk 15,11-32)

Isus u svojim nastupima esto koristi prispodobe. Ini to zbog toga jer je to uobičajeni način izražavanja njegovih suvremenika, ali i zbog toga da bude jednostavan i jasan. Evanđeoska parabola „izgubljeni sin“, kako se obično zove, puna je obiteljske dramatike. Ona jednostavnim izrazima opisuje komplicirane obiteljske odnose. Priča se ponekad naziva još i «milosrdni otac», i taj naslov joj je primjereniji, jer je u njoj najveći naglasak na otečevu milosrđu. Osim toga Isus ju je u prvom redu ispričao da pokaže otečevu milosrđe prema palom ovjeku. Nezamisliva je neka druga slika prispodoba koja bi o tome mogla više reći. Zato se ova prispodoba, koju je jedini zabilježio Luka evanđelist, i ubraja u najljepše Isusove priče. U priči se javlja još jedan sudionik - stariji sin, koji također ima važnu ulogu. Otac svoje milosrđe, svoju ljubav nudi i iskazuje i njemu, kao što to čini mlađem sinu, ali ovaj to, zbog zavisti, ne opaža.

U priči se ne spominje majka, ali ona je zacijelo u blizini. Sporedni likovi iz priče, (kao oni ljudski: uvijek najmodavac, najamnici, sluga, prijatelji, bludnica; tako i oni životinjski: svinje, tele, jare) indirektno otkrivaju sliku svijeta, odnosno sliku Crkve i odnose koji u društvu i u Crkvi vladaju.

Priča ima svoj duhovni smisao i moralne poruke. U njoj je toliko direktnih ili indirektnih, preciznih poučanih zaključaka, tako da se ona lako može osiromašiti, ako se nevjesto razglaba. Ipak, usuđujem se neegzegetskim načinom pokušati „rekonstruirati“ priču iz kuta gledanja glavnih njenih sudionika. I tako, kao i na još bezbroj slika na čina, može se sigurno „čitati“ ova priča. Priča tom se nikad ne smije smetnuti s uma činjenica da je ona ispričana upravo zbog toga da ukaže na otečevu ljubav, odnosno na Božju ljubav i milosrđe koje je usmjereno prema svakom ovjeku. U tom smislu od velike važnosti je i to što mlađi sin, u kontekstu svog grijeha prema ocu, priznaje da je učinio i grijeh protiv Boga. Isto tako, činjenica da mu je zemaljski otac oprostio uvjerila ga je da je to učinio i Otac nebeski.

Pogled mlađeg sina

Mlađi sin sebe vidi u boljem svjetlu nego što ga drugi u obitelji vide. Zbog toga misli on da je zaslužio više nego što je boravak u otečevu domu, gdje mora raditi sa starijim bratom i dopuštati da mu drugi kroje sudbinu, te sukladno tome dijeliti dobro i zlo s članovima svoje obitelji. On želi sam sebi biti gospodar. Misli da sam može bolje urediti život. Traži zato ono što mu od zajedničkih obiteljskih dobara po zakonu pripada i ide u svijet. Živi slobodno, ne misleći na budućnost. Troši imetak i uživa u trenutnoj slobodi i neovisnosti. Ipak, kad je osjetio da je njegov potez promašaj, kad je ostao bez igdje ičega i našao se u situaciji da mora misliti kako preživjeti dan, i kad, da bi preživio, mora raditi poslove koje smatra ponižavajućima, počinje razmišljati o svom prošlom životu. Otkriva da je taj život bio bolji nego što je tada o njemu mislio. Želi se vratiti i ponovo živjeti takav život. Žudi za razumijevanjem, oprostom i zagrljajem oca. U zalutalom sinu možemo prepoznati ovjeka koji želi živjeti bez Boga i onoga koji je uvjeren da mu imetak i pravo može osigurati sreću. Kažu, da ovisnik kada shvati vlastitu ovisnost, i kada to prizna sebi i drugima, započinje s liječenjem. Slično je i s mlađim sinom, koji kad je došao do dna i uočio svoj promašaj, priznaje pad, priznaje da je učinio nepravdu prema članovima svoje obitelji, i tada se počinje popravljati. Svjestan je i da je svojim potezom učinio grijeh protiv Boga, jer svaki grijeh ima tu dimenziju. Smogao je snage u činiti pokajničku gestu, vratiti se u otečev dom i moliti oca za oprostjenje, ime u stvari i Boga moli za oprost. Možemo nagađati kakve su ga misli mučile dok je bio na putu prema kući. U njojegovoj glavi izmjenjivali su se različiti osjećaji, od neizvjesnosti i straha do različitih sumnji. Pitao se: Hoće li ga otac

uopće primiti u kuću? Ako ga ne primi kao sina, hoće li ga primiti kao slugu? Učinio je ocu veliku nepravdu i štetu. Čitav svoj život otac je marljivo radio i štedio da bi članovi njegove obitelji imali dovoljno za život, da bi živjeli u sigurnosti i blagostanju, a on je dio toga rasuo. Pita se: kako će reagirati njegov stariji brat, koji je ostao s ocem, i koji je, kad je on otišao, morao raditi i njegov posao? Kako će njemu pogledati u oči? Hoće li mu ovaj dopustiti da opet zajedno rade? Nadao se ipak da će ga njegovi razumijeti i vjerovati mu da se popravio, dati mu novu šansu da pokaže da misli ozbiljno, da više neće odlaziti od kuće, da će od sada živjeti opet kao nekad, skromno i ponizno, radeći sve što treba. U tom sanjarenju, nije ni primjetio da je došao nadomak ograde kuće. Otac je već bio pred njim, nije mu dopustio da klekne, podigao ga je i pošlo ga grliti. I majka se našla tu, svi troje bili su u zagrljaju, suze pokajnice i radosnice same su tekle. A onda je započelo veliko veselje, gozba koja je opustila atmosferu u cijeloj kući i okolici. Povratniku je bilo pomalo i neugodno zbog tolikog slavlja, jer je znao da ga nije zaslužio. Pomirujuće geste, velika gozba i veselje ukućana uvjerile su ga da je njegova nada imala temelja, da je dobro učinio što se vratio svojoj kući. Sad je opet dijete svog oca i svoje majke. Nakon ovog događaja mladi sin oprostjenje više ne dovodi uopće u pitanje. On zna da ga otac voli i da mu je oprostio. On je uvjeren i da mu je Bog oprostio. Zadovoljan je i zahvalan zemaljskom i Nebeskom ocu.

U zagrljaju oca

Otac bez sumnje voli oba svoja sina, i to otprilike na isti način, kao što to svi obojevi na svijetu čine. Intezitet u iskazivanju znakova ljubavi prema sinovima ima svoje oscilacije zavisno od životnih situacija. Ovaj iznenadni radosni događaj čini da mladi sin dolazi u centar ograde pozornosti. Obojev potez stavlja pred nas mnoga pitanja. Na slična pitanja sebi je odgovarao i otac. Mogući slijed njegova razmišljanja jest npr. da je iznenađen da mladi sin uopće želi napustiti obitelj. Mislio je da je sinu tu s njima i predobro da bi došao na sličnu ideju. Kad mu je sin iznio svoju zamisao da ode, pokušavao ga je nagovoriti da promijeni mišljenje, a kad je vidio da u tome neće uspjeti, dao je sinu ono što je tražio. Bio je žalostan, ali se u dubini duše nadao da će to biti prolazni mladenački hir i da će se sin opet brzo vratiti. Očekivao ga je stalno. O tome nije nikom govorio, možda samo svojoj supruzi? Često je kriomice pogled upravljao u daljinu, u pravac iz kojeg bi sin morao doći. I jednog dana ispunila se njegova pritajena čežnja. Primjetio je sina u daljini, potrčao mu u susret, podigao ga iz prašine i zagrlio. U toj sceni punoj emocija moglo se nazreti puno nježnosti i gesti punih osjećaja. Majčine suze radosnice miješale su se sa suzama sina pokajnika, koji je plakao zbog svojih grijeha, zbog štete koju je nanio svojoj obitelji, ali i zbog sreće da je opet kod svojih, koji ga prihvataju. Otac je tada pokrenuo svu onu aktivnost oko gozbe da pokaže sinu kako je dobrodošao i kako je još uvijek njegov sin, i da je za njega onakav kakav je bio prije nego je otišao od kuće. Kad je usred slavlja čuo da je njegov stariji sin došao s polja i da se ne želi priključiti slavlju, bio je žalostan. Odmah se digao iza stola i pošao do njega uvjeravajući ga da i njega voli, i da bi isto učinio za njega. Razmišljajuć i tada o svojim potezima i o situaciji starijeg sina, donekle je i shvatio njegovu ljubomoru, i kajao se što mu nije palo na pamet da takvo što učini za njega. Pokušao mu je objasniti da je mislio da im je sve zajedničko i da je on takvu gozbu mogao sam za sebe i svoje prijatelje uvijek prirediti. Otac bi u ovom trenutku bio najsretniji da je sinove vidio zagrljene i da dijele veselje. Ipak, bez obzira na to što stariji sin nije htio učestvovati na slavlju, otac nastavlja slaviti. Njegova ljubav nije poljuljana. On voli oba sina. S jednim se veseli, a s onim tužnim i nezadovoljnim je strpljiv i čekajući da ga prođe bijes.

Zavist starijeg sina

Ako pokušamo u i u misli starijeg sina, moramo konstatirati da mu nije bilo lako. On je bio uvijek vrijedan i marljiv, shvaćajući zajedničko imanje i kao svoje. Njegov brat je već prije pokazivao znakove da želi biti samostalan, da želi o svom imetku sam odlučivati. Suparništva među njima bilo je stoga i dok su živjeli zajedno. Nagaćali su kako će im otac podijeliti imanje i prepirali se oko toga što bi tko trebao dobiti? Zato, kad je mlađi sin otišao u daleku zemlju stariji je bio mirniji, jer se nadao da bi ostatak oca i imanja trebao pripasti samo njemu. Sada kad je mlađi sin ponovo tu, stvari se opet mijenjaju. Njegov brat koji je sve svoje potrošio živim i razvratno, sada nema ništa, i on će s njim morati dijeliti imanje. Osjetio je da su ugrožena njegova obiteljska prava. Volio bi zato da se nije vratio, da živi tamo negdje daleko i da s njim nema nikakve veze. Smetalo ga je toliko slavlje koje je ovom rasipnom sinu priredio otac, i poeo je sebi postavljati pitanja: Zašto otac toga lutilicu toliko voli? Zašto mu je spremio takvu gozbu? Zašto takvo što njemu nikad nije napravio? Riječi koje upućuje ocu otkrivaju srdžbu na brata, kao i srdžbu na oca (on kaže ocu: «A kada ti se vrati taj sin, pošto je s bludnicama razasuo svoje imanje, ti mu zakla ugojeno tele!»). Po ljudski gledano (po ljudskoj pravednosti) u pitanjima starijeg sina ima opravdanih teza i opravdanih zaključaka. Možda je još uvijek volio svoga brata, ali je u njemu ipak prevladavala zavist i egoizam, kao i uvjerenost u svoju vrijednost i zaslužnost. U njegovu srcu trebala se međutim probuditi ljubav, kao što je to bio slučaj s ocem. Otac je imao mnogo pitanja. Potez mlađeg sina nije mu se svidio. Ali on je čekao da mu se sin vrati da bi ga mogao zagrliti, oprostiti mu i pokazati mu još više ljubavi. Stariji sin, međutim, i nakon nagovora oca da uđe na gozbu, ostaje tvrdokoran u svom stavu. Ne želi ući u kuću i slaviti, ne prihvaća oca i oca objašnjenje. On ne može prihvatiti «nepravdu» koja mu je nanesena. On nije dijelio radost s ocem, jer je mislio na sebe, svoju ulogu, svoju revnost, svoju vrijednost i «bezgriješnost». Njegova krivnja je u tome što nije razumio oca i ljubav, što je mislio da svojim radom i redom kojeg drži treba biti privilegirani, i što kod njega nije bilo mjesta za milosrđe. U tom smislu i njega možemo priključiti mlađem sinu i smatrati ga izgubljenim, a ova priča mogla bi stoga nositi i naslov „izgubljeni sinovi».

Nakon oca i tvrdnje da im je sve zajedničko, i da je i on mogao prirediti gozbu sa svojim prijateljima, stariji sin se pitao: kako to da mu to otac nikad prije nije rekao? Možda takvo nešto ne bi ni radio, ali važno bi mu bilo da je to znao.

Iako priča ne govori ništa o sudbini starijeg sina, iz konteksta i njene impostacije jasno je da je on ostao u kući, u društvu oca, jer ga otac nije odbacio. Pustio je sina da mu u ovoj poteškoći pomogne vrijeme, nadajući se da će on ipak jednog dana shvatiti njegov potez i njegovo veselje. Vjerojatno je ovaj na koncu shvatio da oca i tvrdnje treba uzeti ozbiljno, i da ga otac cijeni i voli kao i mlađeg sina.

Uloga majke

Majka se u priči ne spominje, i to se može shvatiti kao svojevrsna nepravda prema njoj, a činjenica prešutavanja njenog prisustva rezultat je patrijarhalnog židovskog mentaliteta. Ipak, majka ovih sinova je bila tu. Bez majke ne bi bilo njih. Bez nje ne bi bilo obiteljskih odnosa. Zato se o njoj osjećaji koji u priči izlaze na površinu mogu dijelom pripisati i njoj. Neki od tih osjećaja, svojstveni ženama, kod majke su još ispunjeniji emocijama. Majku ovih sinova zapravo možemo otkriti u oca i u ulozi. Uostalom uloga oca i majke je podijeljena u svim vidovima odgovornog roditeljstva, odgoja i suživota s njihovom djecom. I ova majka je streljela nad sudbinom mlađeg sina. Proživljavala je u srcu sve one poteškoće kroz koje je prolazio njezin sin. Ona je molila Boga da joj ga vrati, nadala se da joj dijete neće biti izgubljeno, i da će se jednog dana vratiti svojoj kući, njoj, ocu i bratu. Možemo zamisliti sve crne slutnje koje su je izjedale, strahove, ali i nade koje su joj davale snage. I kad se sin vratio, bez obzira na to što to u ovom tekstu nije spomenuto, ona je bila uz oca. Možda je sina čak prva primijetila kad se vraćao? Možda mu je prva potrčala

ususret? Otac je vjerojatno bio brži i prvi je dotr ao do njega. No, majka je bila tu, grlila ga je zajedno s ocem. Bez nje nije mogla pro i priprema slavlja. Majka se veselila i sudjelovala u slavlju. Nije joj se svidio ni stav starijeg sina, iako ga je možda razumijela. I ona ga je uvjeralala da u e na gozbu i da treba biti radostan što se ova tužna pri a tako sretno završila.

U maj inoj ulozi možemo otkriti i ulogu Blažene Djevice Marije, koja je tiho i ponizno pratila korake svoga sina. I majka iz pri e pratila je nenametljivo korake sina, i onda kad je išao od ku e, ali i onda kad se pokajni ki vra ao. Iako se ona ne spominje, ima mjesta govoriti o «milosrdnoj majci» i u njoj vidjeti ljubav i milosr e Božje, jer u Bogu se miješa o inska i maj inska ljubav. Bog je i otac i majka.

Poruke pri e

Za razumijevanje poruka pri e potrebno je uživjeti se u uloge njenih likova. I ako ih dobro razumijemo sebe moramo mo i prepoznati u svakoj ulozi iz pri e. Tako svaki za sebe sigurno može re i, da je ponekad milosrdni otac, da je vrlo esto izgubljeni sin, i da je naj eš e stariji sin. Da smo izgubljeni sinovi uo avamo, i to smo spremni priznati, jer je o ito da esto odlazimo od ku e. To smo uvijek onda kad mislimo samo na sebe, kad Bogu okrenemo le a. Tako er smo još eš e zavidni i u ulozi starijeg sina. Nismo toga baš uvijek svjesni i nerado to priznajemo. Nerado priznajemo zavist i ljubomoru. Stariji sinovi smo uvijek onda kad nam je neugodno zbog radosti drugog, kad smo zavidni zbog o eva milosr a, kad nam je krivo zbog ljubavi i milosr a kojeg Bog iskazuje našim bližnjima. To smo uvijek onda kad nam je krivo što je netko dobar, kad nam je žao da nekom dobro ide, kad mu je „olako“ oprosteno, ...

Iako se srž pri e nalazi u injenici da je mla i sin pao i da mu je otac oprostio, ona se ne smije shvatiti i tuma iti na prora unan na in, u smislu, pogriješi, u ini što ti se svi a, tvoj otac e ti ionako opet oprostiti. Ispravno tuma enje može se svesti na zamišljene tvrdnje oca: Sine, ja sam uvijek za tebe tu. S tobom sam kad si radišan i vjeran. Ako ti se dogodi da zalutaš i odeš od ku e, ja u te ekati. Uvijek se možeš vratiti, primit u te pod svoj krov. Kad se vratiš volit u te i poštivati još više.

Pri a o milosrdnom ocu pri a je koja govori o pravoj istinskoj ljubavi, o ljubavi koja se ne može kupiti, o ljubavi koja se ne može zavrijediti, ne može pridobiti... Ta ljubav je bila odvijeka. Ona je sada tu, i bit e uvijek tu.

Središte ove pri e jest figura milosrdnog oca koji ljubi rasipnog sina koji mu se vra a. Ta figura predstavlja Boga koji je uvijek spreman oprostiti. A Božja djeca, mla i i stariji sinovi i k eri trebaju promjenu, obra enje, trebaju uvijek nanovo mo i u initi korak k ocu. Sinovi i k eri trebaju razumijevanje oca, trebaju njegov zagrljaj. Gozba koju otac prire uje rezultat je o eve želje da i na izvanjski na in pokaže da je šteta popravljena, da su obiteljski odnosi opet u redu, pa uzvanike možemo shvatiti kao lanove zajednice koja dijeli radost s ocem.

Pri a nudi mnoštvo poruka, ona pokazuje da smo izgubljeni sinovi, ona kaže da smo i zavidni stariji sinovi, ali poru uje tako er da moramo biti milosrdni o evi za naše izgubljene i zavidne sinove, kao što je prema nama uvijek milosrdan Otac naš nebeski.

***Izgubljeni sin i milosrdni otac. Teološka meditacija,
objavljeno u: Glas Koncila br. 50, 11.12.2011. str. 9, i br. 51,
18.12.2011. str. 9.**